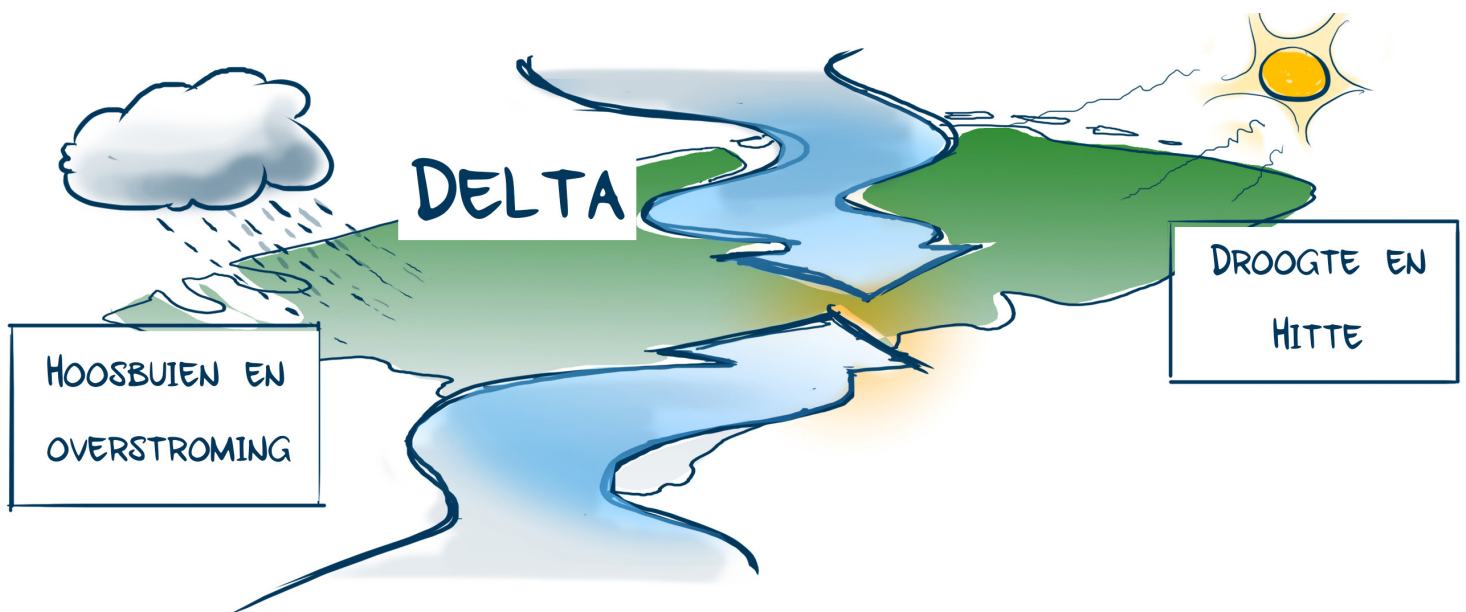
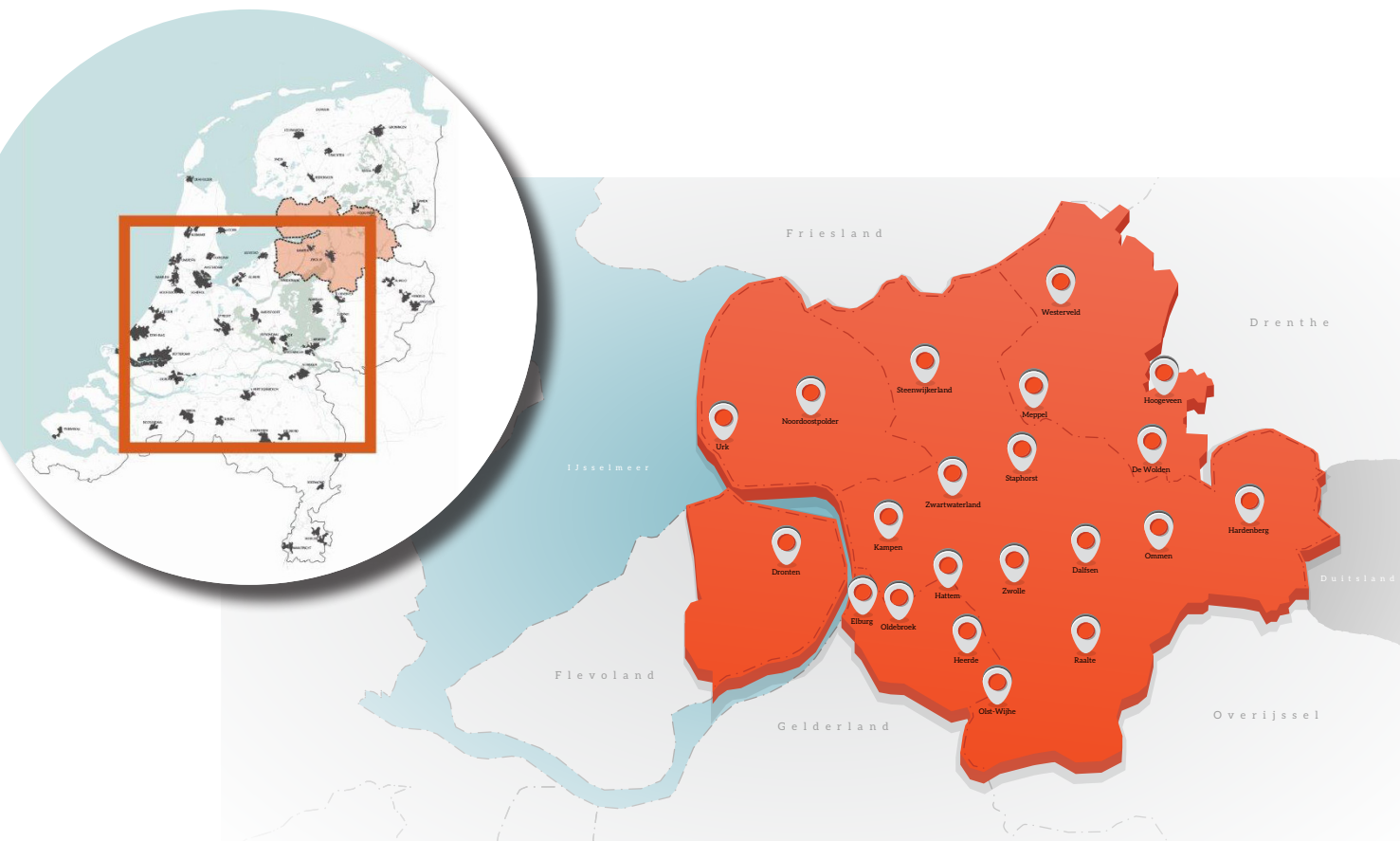

1. Demodelta Regio Zwolle

Regio Zwolle, een gebied dat ligt in 4 provincies en groter is dan Overijssel, telt circa 700.000 inwoners. Al jaren staat Regio Zwolle in de top-10 van best presterende economische regio's in Nederland. In regionaal verband werken ondernemers, acht onderwijsinstellingen, éénentwintig gemeenten en vier provincies in interactie met de omgeving - de 4 O's - samen aan dit succes.

De regio onderscheidt zich door haar gunstige ligging en prettige leefklimaat, met een grote variëteit aan landschappen. Zij is een verbindende schakel tussen West-, Oost- en Noord-Nederland.

In het zich ontwikkelende net van dynamische urbane systemen behoort zij inmiddels steeds meer tot de dynamiek van de Randstad. Als regio hebben we niet alleen een autonome woningbouwopgave, maar begint ook een overloop zichtbaar te worden vanuit de Randstad. Niet voor niets is de regio volgens het CBS de snelst groeiende regio buiten de Randstad. Regio Zwolle is niet alleen een aantrekkelijke regio om te wonen en werken, centraal staat het 'Samen doen'. Vanuit een lichte samenwerkingsstructuur wordt er intensief met elkaar samengewerkt om gestelde ambities te kunnen bereiken. De wil en bereidheid om met elkaar stappen vooruit te willen zetten is groot. Dat zit in onze genen.

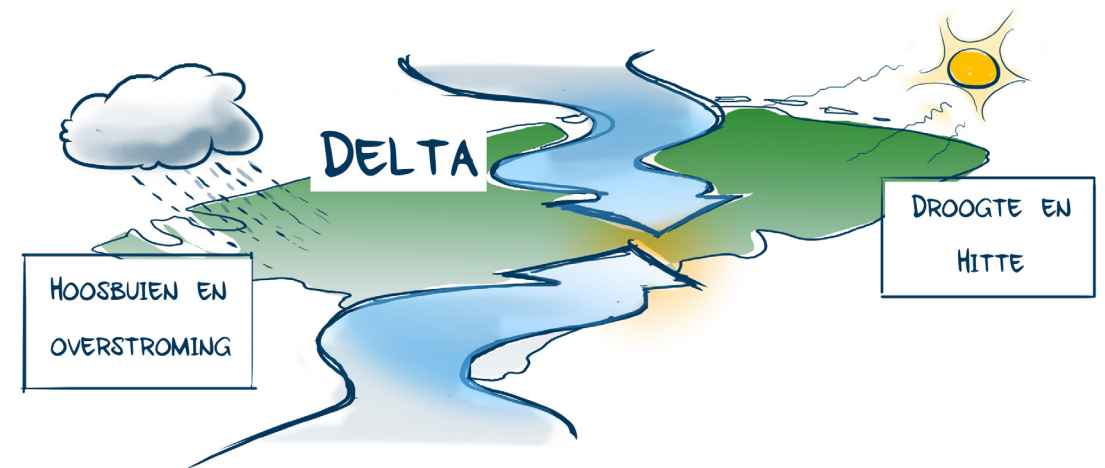
We vatten onze mentaliteit samen in drie G's:

- **Grenskennend:** we kijken naar elkaar om en pakken zaken gemeenschappelijk op. Alleen ga je sneller, samen kom je verder;
- **Gunnen:** in deze regio gunnen we elkaar succes;
- **Groeien:** doordat we elkaar dingen gunnen en elkaar vooruithelpen, kunnen we groeien - persoonlijk, als bedrijf of organisatie en als regio.

De ambitie is om groeiregio Zwolle verder te ontwikkelen tot een blijvend aantrekkelijke, klimaatbestendige en economisch vitale regio. Dat vraagt om een integrale aanpak van de volgende opgaven:

- **Demodelta in een veranderend klimaat;**
- **Groei: stad en land verweven;**
- **Fijnmazig netwerk als kans voor slimme mobiliteit.**

De drie inrichtingsprincipes van de NOVI zijn de basis voor ons handelen. We wentelen niet af op de toekomst, we gaan uit van de kenmerken van het gebied en willen meervoudig waarde creëren. Door slimme gecombineerde oplossingen te verkiezen boven enkelvoudige, gericht op een efficiënt en zorgvuldig ruimtegebruik van onze ruimte. In de bijlage bij deze propositie 'Welkom in de Demo Delta van regio Zwolle' laten we zien hoe we de afgelopen jaren hebben samengewerkt aan slimme gebiedsoplossingen.

Demodelta in een veranderend klimaat

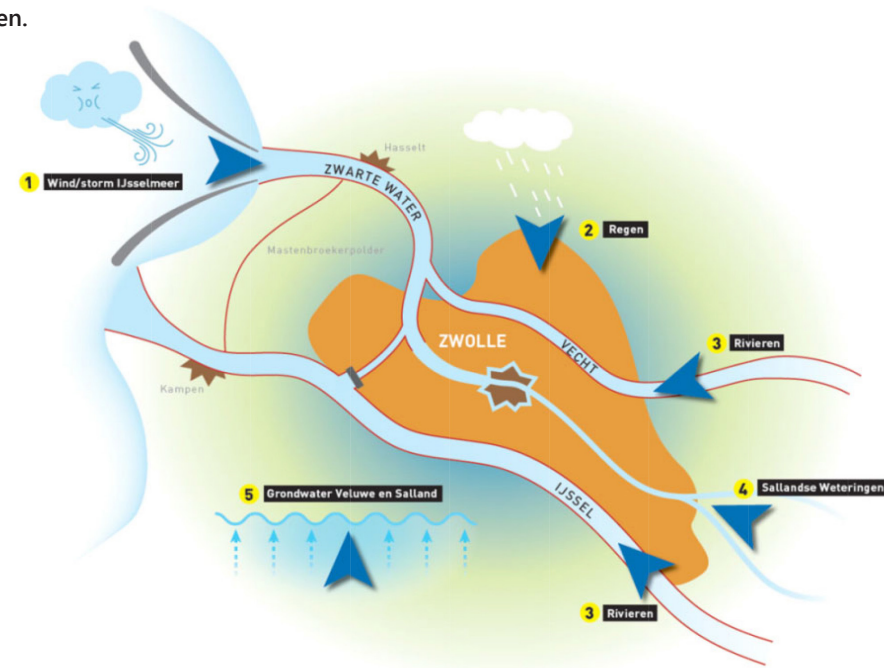
Klimaatadaptatie als opgave

Dé opgave voor de regio Zwolle is het accommoderen van een forse én adaptieve stedelijke en economische groei van de regio passend in de nieuwe weersextremen. Een mogelijk versnelde zeespiegelstijging, hoosbuien en de droogte van 2018 laten zien dat er een systeemomslag nodig is. Een groot deel van de waterkeringen zal aangepakt moeten worden om in 2050 aan de nieuwe normen te voldoen. De wateropgave vraagt om een bovenregionale integrale systeembenadering (waterveiligheid, wateroverlast, droogte, bodemdaling), waarbij rivieren, wetingen én stad en landelijk gebied als één landschap worden gezien (= meerlaagsveiligheid). Een robuust (grond)watersysteem met ruimte om klimaatverandering op te vangen waarin in nieuwe vormen wordt gebouwd voor wonen, werken en bewegen.

De IJssel-Vechtdelta is al jaren een landelijke proeftuin voor waterveiligheid en klimaatbestendigheid van het Deltaprogramma. Waterschap, provincie Overijssel en de gemeenten in het gebied werken vanaf het begin hieraan nauw samen. Samen met de regio Twente werken we in een living lab aan het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

De regio is de delta van het IJsselmeergebied. Een hoog peil in het IJsselmeer betekent volle grachten in de buitendijks gelegen binnenstad van Zwolle. Om de complexiteit van onze rivierdelta te duiden, zoomen we in op dit gebied van de steden Kampen, Zwolle en Hasselt. In dit gebied komt het water van vijf verschillende kanten:

1. het IJsselmeer;
2. de IJssel en de Vecht;
3. de Sallandse weteringen;
4. het grondwater vanaf de Veluwe;
5. regenbuien.

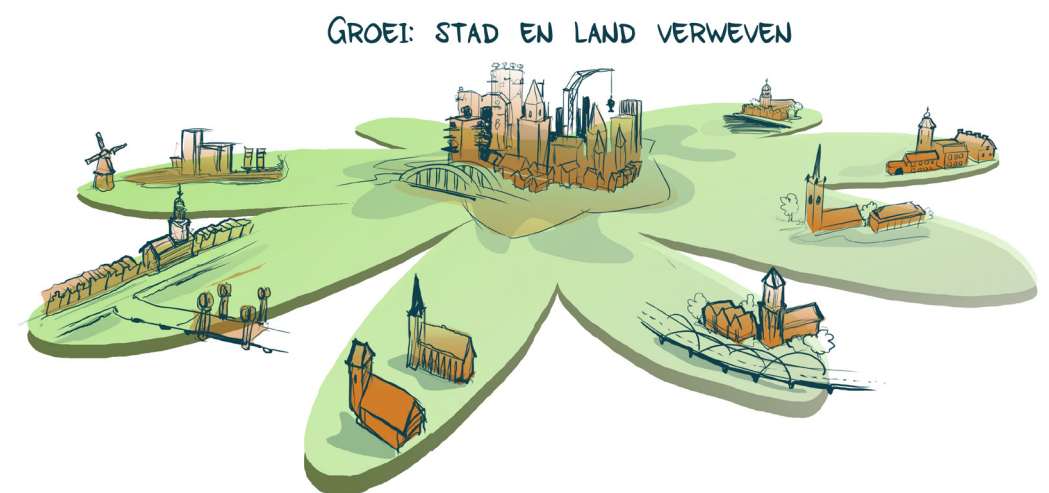
Demodelta in tijden van klimaatverandering: de kans voor de regio

De regio Zwolle is een combinatie van oud en nieuw land. Van hoge droge zandgronden, rivierenlandschap, veenweidegebieden tot polders. In deze delta wordt al eeuwen geleefd met water. Bouwen op de hogere droge zandruggen, handel via de (voormalige) Zuiderzee en landbouw op vruchtbare rivier- en zeeklei brachten een fijne woonomgeving en welvaart. In feite is de regio Zwolle Nederland in het klein. Een ideaal living lab: zowel qua stedelijk netwerk, landschap, samenleving en governance.

Door klimaatverandering veranderen rivierafvoeren en waterpeilen, in natte én droge perioden. De regio Zwolle is als deltagebied kwetsbaar voor klimaatverandering door botsende systemen. De regio wordt ingeklemd door meer/minder water vanuit het achterland en hogere/lagere waterpeilen op het IJsselmeer in combinatie met hoosbuien en extreem droge perioden in de regio zelf. Weersextremen in het kwadraat.

Nederland en de regio Zwolle zijn niet ingericht op de toekomstige weersextremen. Het veranderend klimaat raakt alles wat we doen: wonen, werken en recreëren. De regio wil kwetsbaarheid omzetten in weerbaarheid (Resilience) en toekomstperspectief. Jaren geleden zijn we daarom begonnen om anders te denken, anders te kijken en anders te doen. Als één overheid wordt in de regio samengewerkt in ruimtelijke projecten, waarin het

toekomstperspectief wordt vertaald in wat we vandaag maken. Door net iets meer te doen dan de regelgeving vandaag vraagt, financieringsconstructies te zoeken vanuit toekomstige baten en door opgaven te koppelen. Bijvoorbeeld door een geluidswal zo te bouwen dat de wal ook als noodwaterkering functioneert. Of bij een herstructurering de dijk in de woningen te maken, zodat er door meervoudig ruimtegebruik een daadwerkelijke bijdrage wordt geleverd aan de woon en waterveiligheidsopgave. Of door in het landelijk gebied terug te grijpen op kennis uit het verleden en verbouwingen van boerderijen aan te grijpen om waterveilig én waterrobuust te bouwen. Of door een ondergrondse fietsenstalling op station Zwolle ook in te zetten als waterberging bij een hoosbui. Vele kleine ingrepen vormen als nieuwe Deltawerken de puzzelstukken voor een waterrobuuste en klimaatbestendige regio.

Groeiregio: stad en land verweven

Groeiregio in balans

Als groeiregio zal er met name in de stad Zwolle, maar ook in de andere steden en dorpen de komende jaren gebouwd moeten worden. Deze regio is een geliefde woonplek voor zowel de stedelingen als de rustzoekers. Op basis van het principe van niet afwentelen in tijd, bouwen we toekomstbestendig dus ook klimaatbestendig. Dat vraagt om innovatie en slimme oplossingen.

Voor het goed functioneren van de regio op de lange termijn gaan wij uit van een regio in balans. Zowel de stad Zwolle als de totale regio (het Daily-Urban System van Zwolle) zijn gebaat bij een evenwichtige doorontwikkeling van de regio: stad en land verweven. Geen stedelijke ontwikkeling, zoals momenteel gebeurd in Groningen, waarbij de stad het ommeland leeg trekt en zich geconfronteerd ziet met een enorme bouwopgave. Maar een netwerk van aantrekkelijke levendige steden en dorpen, goed onderling verbonden via de bestaande fijnmazige mobiliteitsstructuur, met railverbindingen in 8 richtingen. Dat is de basis voor een evenwichtige doorontwikkeling van de regio.

Een regio die niet alleen aantrekkelijk is om te wonen, maar ook om te werken en te leren. Daarom werken wij aan een betere aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Dat draagt in belangrijke mate bij aan een regio in balans.

De aanhoudende groei concentreert zich vooral in centrumstad Zwolle. De sterke regio is gebaat bij een sterke centrumstad. Op basis van de Primos-prognoses zullen in Zwolle tot 2040 10.000 woningen moeten worden gebouwd. Deze woningen zullen -naast de afronding van de VINEX woonwijk Stadshagen- de komende jaren binnenstedelijk gebouwd worden. Dat vraagt ruimte, de druk op het buitengebied neemt toe. Door de krappe woningmarkt in Zwolle en de toenemende druk vanuit de Randstad wordt een betaalbare woning in Zwolle voor veel huishoudens nu al niet meer haalbaar. Deze huishoudens trekken naar de omliggende gemeenten.

Positie in Nederland: dynamiek Randstad

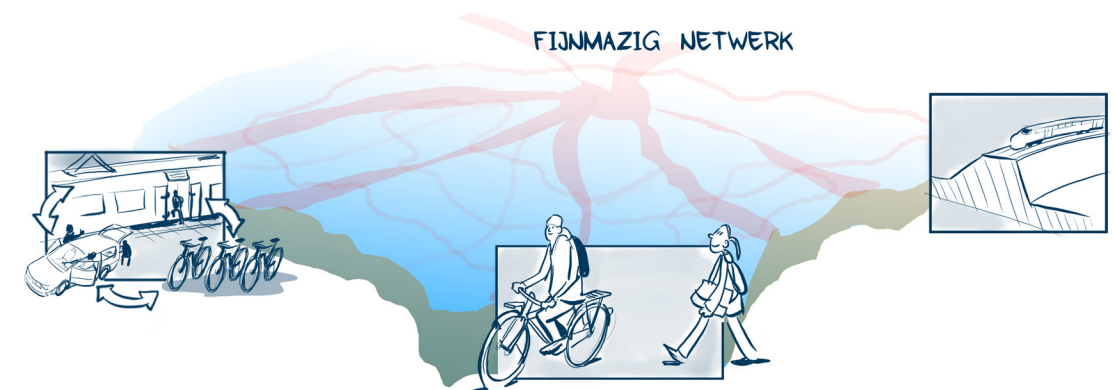
Regio Zwolle is steeds meer onderdeel van de dynamiek van de Randstad en dat betekent een toenemende woningvraag. Zowel de hoge leef- en woonkwaliteit van de regio als de verbeterde bereikbaarheid door de Hanzelijn vergroten de aantrekkingskracht van de regio. In de nieuwe woonwijk Kampen Zuid (bij het gelijknamige station van de Hanzelijn) zien we een toename van inwoners die wonen in Kampen en werken in de Randstad.

De toenemende woningvraag is aanleiding voor het ministerie van Binnenlandse Zaken om de stad Zwolle te laten participeren in een pilot over vernieuwend programmeren buiten de huidige woonafspraken om. Naast het verruimen van de markt (geen restricties meer in kader van aantallen) wordt gekeken naar monitoring en adaptief plannen in een kwalitatieve opgave.

Een recent onderzoek naar actueel Funda-zoekgedrag van Amsterdammers geeft volgens Jan Latten, hoogleraar sociale demografie aan de Universiteit van Amsterdam, een indicatie van komende regionale ontwikkelingen. Amsterdammers die nu een koopwoning zoeken, oriënteren zich niet alleen op direct aangrenzende gemeenten, maar juist ook op verder afgelegen steden buiten de Randstad, zoals Zwolle (0,7 %) Amersfoort (0,9 %) en Eindhoven (0,8%). Zo breidt de Randstad zich uit, zeker nu jongere generaties bereid zijn verder te reizen voor hun werk. Een tweede groeiende stroom woningzoekenden komt vanuit het noorden: mensen uit de noordelijke provincies die dicht bij de Randstad willen wonen.

Nederland is gebaat bij een evenwichtige doorontwikkeling van het gehele land. Met vitale economische krachtige regio's en steden buiten de Randstad. Zodat we de ruimte in heel Nederland kunnen gebruiken voor alle opgaven die we hebben.

De verstedelijkingsopgave van de stad Zwolle biedt kansen om de stad aan te passen aan een veranderend klimaat. Zwolle ziet verstedelijking niet alleen als een woningbouwopgave, maar als een meekoppelkans. De stad koppelt de woningbouwopgave aan de andere opgaven in de stad, zoals klimaatadaptatie en energietransitie. De bouw van nieuwe woningen draagt bij aan bijvoorbeeld het vergroten van de sponswerking van de stad, ofwel het vasthouden van het water op groen/blauwe daken en tuinen totdat er weer ruimte is in de rivieren en weteringen.

Fijnmazig netwerk: kansen voor slimme mobiliteit

Noodzaak multimodale bereikbaarheid

Het feit dat we één van de snel groeiende regio's van Nederland zijn, brengt de nodige uitdagingen met zich mee. Dit vraagt om een stevige infrastructuur, waarbij we als regio niet alleen regionaal goed verbonden zijn, maar ook (inter)nationale bereikbaarheid essentieel is. Een sterke fysieke infrastructuur en goede nationale en internationale aansluitingen vormen de basis voor het verstevigen van onze economische infrastructuur.

De groei van mobiliteit en de snelle groei van de regio zetten het mobiliteitssysteem onder druk. Een sterke fysieke infrastructuur en slimme mobiliteit zijn van belang om de groei van de regio te accommoderen en de economische potentie van de regio te blijven verzilveren.

Interne bereikbaarheid: slimme oplossingen

Een goede onderlinge multimodale bereikbaarheid binnen de regio is een essentiële voorwaarde als het gaat om een evenwichtige groei. De interne bereikbaarheid van de regio is van belang om de krachtige dragers van de regio goed met elkaar in verbinding te brengen en te houden, om hun interactie optimaal te benutten. De voornaamste drager is de stad Zwolle, met een grote pendel-dynamiek op economische en onderwijsactiviteiten. Het fijnmazige web van infrastructuur binnen de regio maakt dat dit goed functioneert en de ontwikkelopgave is om dit zo te houden.

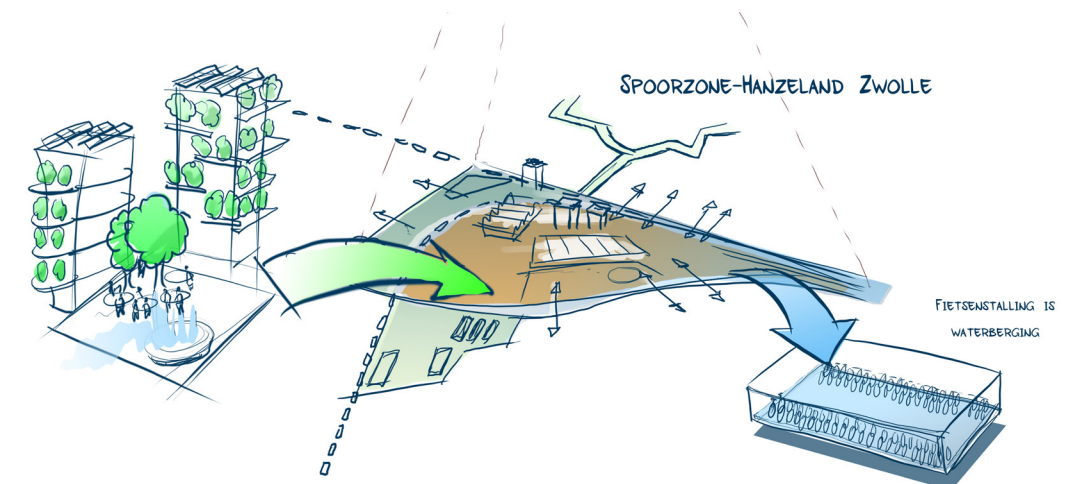
De basis en kans voor de gebalanceerde groei van stad en land, is de aanwezige fijnmazige railinfrastructuur, het OV knooppunt Zwolle met treinverbindingen in 8 richtingen. Kans is ook het grote fietsgebruik: Zwolle als koploperstad voor de fiets, met het hoogste fietsgebruik in Nederland en de hoogste beleefde fietsveiligheid.

In de kernen in de regio, zeker in de stad Zwolle, zullen steeds meer woningen in het bestaand bebouwd gebied gerealiseerd worden. Dit betekent een verdichting met als mogelijke gevolgen een toename van de mobiliteit, toenemende klimaatproblemen (wateroverlast, hittestress, e.d.) en afnemende leefkwaliteit (minder groen, spelen en recreëren). In de steden en grotere kernen kunnen slimme mobiliteitsmaatregelen als het aanbieden van mobiliteitsdiensten

bij nieuwe woningen bestaande uit een mix van (electrische)deelauto's, deelfietsen en goede OV voorzieningen een goede oplossing bieden. Dit kan fysiek vertaald worden in aantrekkelijk vormgegeven multimodale knooppunten/overstapshubs. Hierdoor kan het aantal parkeerplaatsen en de hoeveelheid verharding beperkt blijven en vindt er slechts een beperkte groei van de (auto)mobiliteit plaats. Slimme mobiliteit maakt duurzame verdichting mogelijk. In de kleinere kernen en op het platteland kan een nadere analyse van de potentie van dergelijke plaatsen leiden tot een maatwerkoplossingen op het gebied van slimme mobiliteit. Stations kunnen uitgebreid worden tot multi- modale overstapplaatsen met meerdere functies (pakketjes, winkels, e.d.). Op het platteland tenslotte kunnen slimme maatregelen helpen om de bereikbaarheid op goed niveau te houden. Dit kan door een mix van kleinschalige (semi) openbaar vervoerdiensten, inzet van deelauto's en fietsen en aanleggen van goede en veilige fietsroutes.

Slimme oplossingen zijn gecombineerde oplossingen: in de demodelta verbinden we de opgaven van slimme mobiliteit, verstedelijking en klimaatverandering. De thema's mobiliteit, creativiteit en innovatie en klimaatadaptatie kunnen prima ondersteund worden door smart oplossingen. Concreet kunnen de hoger gelegen routes voor fiets, auto en spoor gebruikt worden als strategische routes in noodsituaties, als waterkering en watergeleiding. Fiets- en autoparkeervoorzieningen kunnen dienen als waterbuffer.

2. Experimenteerlab: Spoorzone - Hanzeland Zwolle als pilot

Doorontwikkeling Spoorzone-Hanzeland

Klimaatbestendig en levendig werk- en woongebied

In het gebied Spoorzone-Hanzeland in Zwolle komen alle opgaven van de Nationale Omgevingsvisie samen. Het gebied is exemplarisch voor de klimaatbestendige groeiregio Zwolle. Het gaat concreet om de doorontwikkeling van het tweede spoorknooppunt (railverbinding in 8 richtingen) van Nederland, ofwel het spoor, het gebied rond het spoor (de Spoorzone) en Hanzeland. Hanzeland is het naast het spoor gelegen kantoorgebied gebouwd in de 90-iger jaren. Bij de bouw van het gebied was het bouwen van woningen alleen mogelijk aan de rand. De actuele milieusituatie biedt de kans om dit kantoorgebied door te ontwikkelen naar een klimaatbestendig en levendig werk- en woongebied.

De provincie Overijssel, Prorail en de gemeente Zwolle investeren momenteel fors in het toekomstbestendig maken van het station. Het station wordt voorzien van een busbrug, een voetgangersbrug(de Passerelle) en -tunnel, nieuwe stationskappen en -entrees met zonnepanelen en een ondergrondse fietstunnel. Er zit een enorm ontwikkelpotentie in dit 100 hectare grote gebied op een goed multimodaal ontsloten locatie. Er is veel ruimte om zowel nieuwe bedrijvigheid als een deel van de verstedelijkingsopgave van Zwolle te realiseren.

Centrumgebied spoorzone/binnenstad

Klimaat adaptatie, vergroening

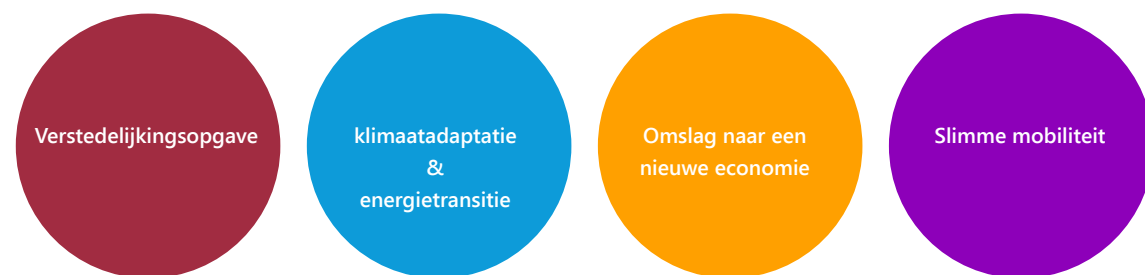
Mobiliteit, verbindingen

Binnenstedelijke gebiedsontwikkeling op 100 ha

Nieuwe economie

Vier centrale thema's

Spoorzone is in potentie niet 'slechts' een gebiedsontwikkeling. Dit gebied biedt kansen om als 'living lab' samen met het rijk in een programmatische aanpak vanuit de centrale thema's de gewenste vernieuwing te creëren. Welke stappen moeten we zetten vanuit:

1. verstedelijkingsopgave;
2. klimaatadaptatie en energietransitie;
3. de omslag naar een nieuwe economie;
4. slimme mobiliteit.

Samen de stap maken naar het integraal aanpakken van vraagstukken. Maar het 'hoe' blijkt ingewikkeld. We hebben een duidelijk afgebakend gebied, waar partners klaar staan om aan de slag te gaan.

Wat is er vanuit verstedelijking nodig en mogelijk binnen het gebied? Welke experimenten op het gebied van mobiliteit vanuit dit gebied kunnen bijdragen aan een krachtige regio? Het autogebruik vanuit de regio naar dit gebied is nog te hoog; de vraag is hoe hier een omslag kan worden gecreëerd naar andere vormen van mobiliteit.

Spoorzone-Hanzeland is hét gebied waar kansen liggen in een sterke interactie tussen de triple helix. De bestaande industriehallen naast het spoor bieden aantrekkelijke mogelijkheden voor ontwikkelingen van de nieuwe economie. Nieuwe initiatieven, vanuit de kracht van samenwerking van partijen, moedigen we aan. Er liggen veel kansen voor een groeiende creatieve industrie en e-commerce, naast ontwikkelingen op het gebied van smart industry. Vanuit deze centrale plek in de regio zorgen we voor het versterken van de innovatiekracht van de regio als geheel.

Wat moet er vanuit het thema klimaatadaptatie gebeuren om dit stedelijk gebied aantrekkelijk te maken voor zowel wonen, werken als recreëren? Het versteende gebied heeft een stevige waterbergings- en hittestressopgave. Vanuit het gegeven dat de meeste steden in de wereld in delta's liggen, creëren we samen met het Rijk slimme voorbeelden die wereldwijd betekenis hebben. We sorteren daar nu al op voor: de nieuwe fietsenkelder onder het station vormt bij extreme wateroverlast de noodzakelijke waterberging. Daarmee wordt naastgelegen woonwijken ontlast. De financiële bijdrage van het rijk voor deze kelder werd functioneel beperkt tot het doel van het bouwen van een stallingsruimte voor fietsen. De bestaande financiële stromen van het rijk maakte het dubbelgebruik van fietsenkelder en waterberging nu nog niet mogelijk. Wat we nodig hebben is één gebiedsgerichte pot voor integrale omgevingskwaliteit. De Nationale Omgevingsvisie en Omgevingsagenda Oost kunnen de basis bieden voor die nieuwe financieringswijze. Zodat slimme gecombineerde efficiëntere oplossingen gerealiseerd kunnen

worden.

Wat we willen is het creëren van een experimenteergebied, een regel- en beleidsarme zone die ons de ruimte biedt om samen met onze (maatschappelijke) partners (zoals 'de vrienden van Hanzeland') te werken aan de uitdagingen van de toekomst. Een integrale aanpak die leidt tot 'de nieuwe stad'. Een uitdaging met veel betrokken partijen, waar we graag ook de denkkraft en ondersteuning vanuit het Rijk bij willen inzetten. Dit is hét gebied waar we als stad en regio onze ambities willen laten landen, maar ook zichtbaar maken.

Tot slot

Samenwerken aan een demodelta; een ideale basis om te versnellen

De regio Zwolle heeft zowel qua mensen als ondergrond het in zich om transitie op het gebied van landbouw, bouwen, woonvormen, mobiliteit, energie enz. vorm te geven. In bestaande netwerken als de Climate Campus en IJssel-Vechtdelta komen Onderwijs/Onderzoek, Ondernemers, Omgeving en Overheden bij elkaar. Een ideale bodem om te versnellen met nieuwe ideeën en ruimtelijke innovatie.

Door klimaatverandering om te zetten in kans bieden we nieuwe generaties een robuust en aantrekkelijk toekomstperspectief.

We werken graag samen met het rijk door aan het perspectiefgebied klimaatbestendige groeiregio Zwolle aan slimme integrale gecombineerde oplossingen.

Colofon

Publicatie November 2018

Afzender

Kees Praamstra, Regio Zwolle
Saskia Engbers, Gemeente Zwolle
Janneke Wessels, Provincie Overijssel

Vormgeving

Arjan Kool

Foto's

De auteurs hebben hun uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van het beeldmateriaal te achterhalen. Wanneer desondanks beeldmateriaal wordt getoond waarvan u (mede-) rechthebbende bent en voor het gebruik waarvan u geen toestemming hebt verleend, kunt u zich in verbinding stellen met ons.

Tekenaar

Joost Fluitsma, JAM Visual Thinking
